

Олександра Алпатова
кандидат психологічних наук, доцент,
заступник декана ФЛСК з Алпатова навчальної роботи,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Хунвей Чжоу
кандидат філологічних наук, викладач, Університет Хучжоу,
м. Хучжоу, КНР

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

The article considers the features of the motivational sphere, the peculiarities of the formation of the motivational sphere of future practical psychologists. The groups of factors influencing the formation of motivation to teach students of practical psychologists are determined. The article describes the results of empirical research. The following features of the manifestation of educational motivation of students of practical psychology are revealed: motives for educational activity, internal and external motive for success, students' attitude to motivation for success and avoidance of failures, self-assessment of motivation for approval, and influence of student group on professional motivation.

Сучасні освітні тенденції в Україні вимагають більш глибокого усвідомлення ролі мотивації до професійного навчання у майбутніх фахівців. Проблема вирішення конкретних завдань, що пов'язані з подальшою професійною успішністю студентів - психологів у закладах вищої освіти залишається актуальною, оскільки це питання актуалізує увагу освітянської спільноти про якість навчальної діяльності. Велике значення для вирішення цього завдання має пошук шляхів дослідження таких особливостей як: самопрояв та динаміка мотивів до навчальної діяльності, мотивація до успіху й уникнення невдач, особливості самооцінки та особистісних потреб в оволодінні майбутньою професією.

Аналіз сучасної літератури з проблеми дає підстави виділити групи факторів, які впливають на формування мотивації до професійного навчання у майбутніх практичних психологів:

- зовнішні: отримання престижної та затребуваної сучасної професії, задоволення запитів батьків, досягнення успіху в різноманітних сферах психології людської діяльності, прагнення зайняти місце в колективі групи, отримати диплом про вищу освіту;
- внутрішні: інтерес до пізнання нових знань, оволодіння актуальними методами досліджень, які включаються в структуру самоактуалізації та цілепокладання самого студента, духовне та моральне зростання, задоволеність від включеності в студентську групу;
- соціально-психологічні: наявність умов для активної майбутньої професійної і творчої діяльності, самореалізації, самоствердження, саморозвитку кожного студента; взаємодопомога членів студентської групи в критичних ситуаціях;
- особистісно-мотиваційні: прийняття індивідами відповідальності за справи в студентській групі, ставлення до потреб успіху, уболівання за честь студентської групи, сприяння професійному розвитку.

Для вивчення та діагностики особливостей прояву мотивації до навчання у майбутніх практичних психологів варто звернути увагу на такі показники: внутрішні та зовнішні мотиви до успіху, мотивація до навчальної діяльності, мотивація до успіху та уникнення невдачі, самооцінка мотивації до навчання, сприяння студентської групи досягненню успіху в професійній підготовці.

Дослідження проводилося в Національному авіаційному університеті серед здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» третього та четвертого курсів навчання. За методикою «Мотивація навчання у ЗВО» (Ільїна Т.) ми виявили середню зацікавленість студентів в отриманні практичних знань - 44 % студентів третього курсу та 52 % студентів четвертого курсу зазначили про необхідність отримання професійних навичок в університеті.

За методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» (в адаптації Калашникової М., Косирева В.) та методом опитування нами було виявлено, що в рейтингу мотивів навчальної діяльності на першому місці в студентів третього курсу визначено мотив «не підвести групу», а на четвертому курсі - «мотив уникнути нарікань викладачів».

За результатами методики Т. Елерса «Мотивація до успіху» ми встановили, що показник «низька мотивація» виявлений у 5% студентів 3 курсу і 2% у студентів 4 курсу. Показник «середній рівень мотивації до успіху» у 37% студентів 3 курсу та значно менший у студентів 4 курсу - 17%. Показник «помірно високий рівень» у студентів 4 курсу (58%) є вищим, ніж у студентів 3 курсу (53%). Припускаємо, що студенти 4 курсу вже готуються до випуску з університету та мають вищу психологічну готовність до практичної реалізації знань у професії. Можна зробити висновок, що у студентів відбувається інтеріоризація успіху, формується власна думка як показник професійного та практичного мислення. Поступово зовнішні мотиви навчальної діяльності перетворюються на інтеро-психічні, внутрішні мотиви. Отже, студенти 3 і 4 курсів помірно і сильно орієнтовані на успіх. Чим вищою є в людини мотивація до успіху та досягнення мети, тим нижчою є їхня готовність до ризику.

За методикою Т. Елерса «Мотивація уникнення невдачі» нами були отримані такі показники:

А) показник найвищого рівня мотивації до захисту - 35% у студентів 3 курсу та 45% - у студентів 4 курсу;

Б) показник високого рівня мотивації до уникнення невдач (захисту) у студентів 4 курсу (30%) є вищим, ніж у студентів 3 курсу (21%);

В) показники низької мотивації до захисту в студентів 3 курсу (25%) вищі, ніж у студентів 4 курсу (18%);

Г) показник занадто високого рівня мотивації до уникнення невдачі у студентів 3 курсу (17%) більший, ніж у студентів 4 курсу (6%).

За методикою «Самооцінка мотивації схвалення» (Д. Марлоу та Д. Крауна) ми отримали такі показники:

А) високий рівень тенденції до високої мотивації схвалення мають студенти 3 (52%) та 4 (42%) курсів. Чим вищим є підсумковий показник, тим вищою є мотивація схвалення і тим вищою є готовність студентів давати соціально бажані висновки, щоб відповідати нормам суспільства, тим вищою є готовність і потреба у спілкуванні;

Б) показник тенденції до низької мотивації схвалення у студентів 4 курсу (56%) вищий у порівнянні зі студентами 3 курсу (44%). Це свідчить, що студенти 4 курсу краще усвідомлюють себе, свої переживання, побоювання подальшої професійної діяльності, а студенти 3 курсу менш усвідомлено ставляться до свого майбутнього. Можемо припустити, що в студентів завищені показники до високої та низької мотивації схвалення спостерігаються через виникнення внутрішніх суперечностей і конфліктів.

У своїх дослідженнях ми припускаємо, що мотивацією до навчання майбутніх практичних психологів можуть виступати взаємовідносини у студентській групі. Адже саме в колективі в студентській молоді формуються необхідні особистісно-професійні якості, які в подальшому становитимуть основу її фахової успішності. Акцентуючи увагу на предметі нашого дослідження, можна виділити такі соціально-психологічні фактори формування навчальної мотивації в студентській групі:

- позитивні міжособистісні відносини, що виявляється в сукупності внутрішніх умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності і всебічному розвитку особистості в групі;

- предмет практичних взаємовідносин студентів у процесі їхньої навчальної діяльності, що виявляється в поведінці, довільних і мимовільних реакціях, способах спілкування;

- система соціально-психологічних відносин, яка відображає суб'єктивну інтеграцію окремих студентів і соціальних груп для здійснення навчальної діяльності;

- внутрішній стан навчальної групи, який сформувався як результат спільної діяльності його членів, їхніх міжособистісних взаємодій;

- система норм, звичаїв та значень, що переважає у певній навчальній групі.

Відповідно до результатів дослідження, нами було визначено, що серед особливостей мотивації до професійного навчання майбутніх практичних психологів варто зазначити такі показники: внутрішні та зовнішні мотиви до успіху, мотивація до навчальної діяльності, мотивація до успіху та уникнення невдачі, самооцінка мотивації до навчання, а також - сприяння студентської групи в досягненні успіху її членів у процесі професійної підготовки. Переважання зовнішніх мотивів призводить до того, що навчання набуває формального характеру, а негативне чи байдуже ставлення до навчання стає причиною низької успішності студентів.